

ne videamur illos imitari qui opus bonum studebant male operari : quemadmodum tunc ab osculo abstinemus, propter Judæ traditoris exemplum, qui per simulate pacis osculum tradidit Dominum Jesum Christum. Si quis jejunia Quatuor temporum legitimo ordine celebrare desiderat, supra scriptum argumentum ex sententiis sanctorum Patrum collectum observare non negligat. Primum Sabbatum Martii, cum præcedente ejusdem mensis quarta feria, nota diligenter, et ab ipso quatuordecim hebdomadas usque in secundum Junii mensis Sabba-

tum computa, iterumque alias quatuordecim hebdomadas abhinc usque in tertium septembris Sabbatum, quod nullo modo te fallit, connumera, indeque proximum Sabbatum ante Nativitatem Domini, sive quatuordecim, sive tredecim fuerint, semper observa; et in his singulis quatuor Sabbatorum diebus, absque ullo errore occurret tibi legitime illud jejunium, quod in Sacramentorum libris prætitulatur cum duodecim lectionibus celebrandum. Quod si vigilia Natalis Domini in Sabbato venerit, in hebdomada priori idem jejunium debet anticipari.

BERNONIS ABBATIS AUGIÆ DIVITIS LIBER

QUALITER ADVENTUS DOMINI CELEBRETUR QUANDO NATIVITAS DOMINI FERIA
SECUNDA EVENERIT.

(Pez, *Thesaurus Anecd.* IV, II, 39.)

Incipit epistola Bern. Augiensis monasterii abbatis, B ad Aribonem Moguntinum archiepiscopum, de eo qualiter Adventus Domini hoc anno celebrari debeat quando Nativitas Domini secunda feria evenerit.

Summæ dignitatis apice sublimato Ariboni archiepiscopo, per quem in area Domini bona conservis fideliter administratur tritici mensura, Bern, etsi vile Dei Matris mancipium, illud servi boni Euge optat in procœmium.

Quoties in Ecclesiastici ordinis ritu minus concordamus, oportet ut ad consilium magistrorum recurramus, per quos, ut Scriptura testatur, Sapientia divina profunda fluviorum scrutata est et abscondita produxit in lucem, legislatore id etiam præcipiente : *Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi; majores tuos, et dicent tibi.* Hujus rei gratia te potissimum, piissime Pater, de his quæ in dubium de Dominici Adventus celebratione venerunt, consulendum censuimus, cui superna providentia tantam scientiæ plenitudinem donavit, ut te per aquam divinarum Scripturarum non solum usque ad talos vel ad genua, seu etiam usque ad renes transduceret; verum etiam ad ipsum torrentem quem non possis transire perduceret : *Quoniam, inquit, intumuerant aquæ profundæ torrentis, qui non potest transvadari.* Qui etsi non petransiri, ad illum tamen ipsa Dei sapientia adjuvante, quæ per torrentem designatur, potest perveniri. Igitur hujus aquam torrentis, quem nullus mortalium transire potest, aliquatenus tange, ac aliquem intelligentiæ gustum sitibundis pectoribus nostris præbe.

CAPUT PRIMUM.

Proponitur argumentum præsentis quæstionis, et afferuntur diversæ sententiæ, statuiturque non nisi

quatuor hebdomadas Adventui celebrando dandas esse.

Ut enim apertius unde quæramus agnoscas, intimamus quod tamen jam dudum te latere minime credimus, quotiescunque Natalis Domini in secunda feria, velut in præsentis anno, evenerit, magnus error per Ecclesias Dei se infundit, aliis dicentibus non debere plus quam quatuor dies Dominicos cum ipsa sacratissima Dominicæ Nativitatis vigilia celebrari; aliis vero e regione contendentibus, magis oportere quatuor plenas hebdomadas Adventum Domini habere, quintum diem Dominicum specialiter vigiliæ Domini dedicantes, nullum aliud, ut investigare potuimus, defensionis suæ argumentum vel rationem habentes, nisi ut illa quatuor officia, quæ in nocturnalibus Antiphonariis inveniuntur, vel lectiones sanctorum Evangeliorum nec non et apostoli plenius adimpleantur.

Ad hæc alii plenioris veritatis ratione subnixam antiquorum, beati videlicet Gregorii papæ ac presbyteri Hieronymi, proferunt sententiam, quorum alter in libro *Sacramentorum*, id est : *Missali*, ita prætitulavit : *Dominica prima de Adventu Domini; Dominica secunda; Dominica tertia; Dominica quarta, quæ proxima est ante Natale Domini.* Alter vero in *Lectionaria*, quem *librum Comitæ* appellavit, sic : *Dominica quarta ante Natale Domini* (quam Amalarius presbyter *præparationem Dominici Adventus* nominavit), deinde *Dominica quarta ante Natale Domini; Dominica tertia ante Natale Domini; Dominica secunda ante Natale Domini; Dominica prima ante Natale Domini*, ut converso modo, quæ apud Hieronimum dicitur prima vel proxima ante Natale Domini, apud Gregorium dicatur Dominica quarta de Adventu Domini,

non inconvenienter, ut reor, propter quinque hujus sæculi ætates, in quibus humanum genus sub jugo diaboli captivum tenebatur, quousque per intactæ Virginis uterum nascendo carne appareret, qui carnis peccata per sui corporis hostiam aboleret et initium sextæ sequentis ætatis sanctificaret. Vel quia interior noster homo per quinque sensus corporis corrumpitur, ita ut in nobis mors operetur, sicut propheta dicit: *Introivit mors per fenestras vestras; quatenus in his quinque hebdomadibus hospitium mentis illi regi nostro præparetur, quem prophetica lectio in ipsa hebdomada quinta his verbis pronuntiat venturum: Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et suscitabo David germen justum.*

Item in Antiphonario diurno post tria officia statim sequitur jejunium, deinde Dominica vacat, ut ex hoc liquido comprobetur quantum etiam in hoc delinquant qui in præsentis anno jejunium, quod præcedere debuit, post Dominicam quæ vacat ponunt, Adventum Domini inchoantes vi Kal. Decemb.

Quod si hoc caventes prius jejunant, nihilominus contra Patrum instituta agunt, qui jejunium decimi mensis semper in proximo Sabbato ante Natale Domini celebrandum statuerunt. Quaternarium vero numerum, quem, ut supra notavimus, S. Gregorius in quarta Dominica de Adventu Domini diebus posuit tali celebrans sacramento: ut homo, qui quatuor consistit elementis, per quatuor hebdomadas ejus expectet Adventum, quem per tres ordines librorum, legis scilicet, prophetarum, psalmorum olim promisit, et per quartum, id est principium Evangelii, angelo sanctæ Mariæ semper virgini conceptus ac nativitatis ejus ordinem narrante, ad salutem humani generis, certissime scimus huic mundo præsentatum. Et ne tanta illa parvitas meæ attestatio, quam ex aliorum magis quam ex propria protuli sententia, videatur parvipendenda, majorum dicta ponantur in medio, ut vel ex his liquido comprobetur quorum usus rectior habeatur.

CAPUT II.

Idem confirmatur ex Amalario, Fortunato et Beda.

Ait nempe Amalarius (lib. III *Eccles. Offic.*, c. 40), divinorum officiorum scrutator non contemnendus: « In antiquis libris Missalium et Lectionariorum reperitur scriptum, hebdomada quinta ante Natale Domini: totidem enim lectiones habentur in Lectionario, et totidem Evangelia a tempore memorato per dies Dominicos usque ad Nativitatem Domini. Antiphonarius habet tria officia diurna, et quartum in die Dominico, qui vacat, post lectiones duodecim; nocturna vero quatuor, ut superius dixi, per dies Dominicos. Auctor Lectionarii excitat fidem nostram ad recolendum Domini nostri Jesu Christi venturi in mundum præconium per quinque ætates mundi. Auctor missalis qui nominatur Gregorialis, et Antiphonarii, nos tangit, ut recolamus nativitatem Domini celebratam per tres ordines librorum, scilicet legis, prophetarum et psalmorum, nec non et per quartam, id est principium Evangelii, in quo nar-

ratur Gabriel archangelus missus ad Zachariam, videlicet nuntius nativitatis præcursoris Domini. Verum etiam et prophetia Zachariæ de Adventu Domini, et Gabriel missus ad Mariam virginem narrans ei conceptionem Salvatoris nostri, et cætera talia usque ad ipsam Nativitatem. Nempe et ipsa quarta hebdomada, hoc est, quæ proxima est ante Natale Domini, sive in qua celebratur, singularis est. Habet in matutinali officio per unamquamque feriam antiphonas proprias in psalmis. Et alio modo auctor Lectionarii docet nos quam fortis sit Dominus, qui venturus est ad nos, et intraturus domum nostram, ut in ea habitet, quam solemus sordidare quinque sensibus nostris. Illices formæ intrant per oculos, suspicio mala de fratre per aures, odor libidinosus per nares, per os ingluvies polluit, per tactum crudelitas. In sordibus non vult habitare rex venturus. Nisi itaque purgetur hospitium, ut nec saltem pulvis talium phantasmatum remaneat, non dignabitur hospes venturus intrare in illum. Ideo scribit auctor quinque lectiones quinque hebdomadarum ut nos hortetur circumcidere quinque sensus nostros ab omni vitio, et parare mansionem dignam regi et Domino atque vero prophætæ.

« De ipso rege dicit prima lectio: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et suscitabo David germen justum, et regnabit rex, et sapiens erit.* Et iterum de Domino: *Et hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster.* Et iterum in Evangelio de propheta: *Quia hic est vere propheta, qui venturus est in mundum.*

« Auctor Missalis sive Antiphonarii eandem præparationem hortatur nos facere per quatuor hebdomadas. Sicut enim homo internuntiis quinque sensibus ad animam bene aut male operatur; ita per quatuor elementa aut ruit ad mala corporalia, aut surgit ad bona. Quapropter hortatur nos, ut dixi, auctor memoratus, ut, si usque modo torpuimus negligentia, dehinc surgamus ad mundandam domum nostram, ut qui non excitatus est in quinta hebdomada, saltem surgat in quarta. Ipsum enim sonat lectio quæ legitur in quarta hebdomada: *Scimus quia hora est jam nos de somno surgere, et reliqua.*

« Non dubito, propterea cantorem in memorata hebdomada cum tuba suam exaltare vocem: *Ad te levavi animam meam, ut excitet eos qui in quinta hebdomada sopore negligentiae oppressi sunt.*

« Quomodo autem nostram domum præparare debeamus, in sequentibus memorata lectio monstrat: *Non in comessionibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudicitis, non in contentione et æmulatione, sed induimini Dominum Jesum Christum.*

« Eandem præparationem inculcat in aures cordis nostri Sacramentarium: *Suscipiamus, inquit, Domine, misericordiam tuam in medio templi tui, ut reparationis nostræ ventura solemnia congruis honoribus præcedamus.*

« Si quis voluerit nostra dicta infringere, quasi non sint quatuor hebdomadæ plenæ a memorata Dominica usque in Nativitatem Domini, videtur mihi

ignarus esse regulæ sacræ Scripturæ, quæ a parte totum solet implere. »

His verbis satis datur intelligi quod hanc sacræ Scripturæ regulam, quæ non solum a parte totum, sed etiam aliquando ex toto partem significat, ii transcendunt qui in Nativitate Domini non quatuor, sed quinque Dominicos dies annumerant. Astipulatur huic narrationi illud famosissimi ac sapientissimi calculatoris, domni videlicet Bedæ, argumentum, si tamen ipsius et non alterius esse conceditur, toto pene orbi, ut puto, notissimum. « Notum, inquit, sit omnibus hominibus ut quicumque Adventum Domini diligenter voluerit celebrare, videat ut nec ante v Kal. Decemb. inchoet, nec in Nonas ipsius mensis transeat, sed in his septem diebus, ubicunque dies Dominica advenerit, ibi sine dubio celebrare valebit. »

Hunc morem tota, tota pene, ut fertur, observat Gallia ac ipsa civitas Romana, quondam mundi domina, ut per veracissimos relatores ac præcipua sanctæ recordationis Adalboldum episcopum, qui scriptis nostris pulsatus Romæ positus hoc requisivit, didicimus, quamvis postea nescio qua de causa aliter agerent: Placentina tamen, ut ipsi ego eodem in tempore et audiendo et videndo cognovi, aliisque Italiæ civitatibus antiquæ institutionis regulam servantibus. Sed et abbas Herigerus, vir non parvæ auctoritatis nostris temporibus, proprium super hac re libellum composuit, in quo, ut asserunt qui illum legerunt, probabilibus argumentis eos convincit contra Patrum instituta agere, qui plus quam quatuor Dominicos dies Adventus Domini celebrare contendunt.

CAPUT III.

Objectio contra dicta dissolvitur.

Quod vero ex adverso objiciunt, ideo quatuor Dominicos dies excepta vigilia Domini debere celebrari, ut illa quatuor nocturnalibus officiis vel sancti Evangelii, seu Apostoli lectio in illa Dominica, quæ vacat, possint impleri, facili responsione potest enervari. Quis enim non videat incongruum valde esse propter tria vel quatuor responsoria, quæ retro actis hebdomadæ diebus, si tamen ita visum fuerit, decantari, vel sancti Evangelii seu Apostoli lectio, quæ feria tertia ante jejunium, sicut in Italiæ regionibus nos ipsi agere audivimus ac vidimus, vel potius in ipsa Dominica, quando vigilia celebratur cum hymnis matutinalibus, primo mane possint adimpleri, tam mysticas rationes quatuor hebdomadarum evacuari debere?

Non utique quarta Dominica Adventus Domini vacaret, si proprium officium haberet. Introitus, *Memento*, in nullo authentico invenitur Antiphonario; sed ipsum officium a quodam pro libitu est superadditum, ideoque nec summopere est curandum, si pro rationabili causa aliquando fuerit intermissum. Vacat enim ista, quemadmodum et ceteri tres Dominicæ dies, qui simili modo ponuntur post duodecim lectiones, quibus tamen minime desunt le-

ctiones Epistolarum atque Evangeliorum ad implendum numerum quinquaginta duarum anni Dominicarum. Habentur enim inter Natale Domini et Septuagesimam officia quatuor per dies Dominicos, a Septuagesima usque in Pascha octo (nam nona in medio vacat), a Pascha vero usque in octavas Pentecostes octo. Deinde sequuntur viginti tres usque in Adventum Domini. In Adventu Domini tres tantum ponuntur, quarta, ut supra diximus, vacante. Quatuor et octo, itemque octo atque viginti tres, et tres fiunt quadraginta sex. His adde quatuor Dominicas vacantes, et unam, quæ est præparatio Domini Adventus, nec non de sancta Trinitate, summam quinquaginta duarum Dominicarum videbis adimpletam esse.

At vero missæ in libro Sacramentorum plures inveniuntur appositæ, utpote post Theophaniam abundant tres, post octavam Pentecostes una, et una in septimo mense, quando jejunium est celebrandum, non incongruo, ut puto, ordine, ut quinaris, qui quinquagesimum secundum numerum hic supergreditur, quintæ nihilominus Dominicæ ante Natale Domini per verba deprecationis adunetur. Sic enim orat sacerdos: *Excita, Domine, quæsumus tuorum fidelium voluntates*, etc. Quanquam et in quibusdam Missalium libris etiam altera, nescio a quo, inveniatur composita. Quod si in aliquibus plures inveniuntur libris, non tamen authenticis.

His ita sese habentibus, eos qui tanto annis hoc anno unam hebdomadam Dominico Adventui conantur adjicere, libet percontari quidnam agendum censeant, cum primum Pascha in xi Kal. April., Septuagesima vero xv Kal. Febr. evenerit, et ob hoc duo officia, quæ sunt: *Omnis terra, Adorate*, velut minus necessaria remanebunt, nisi forte priori, id est: *Omnis terra*, tali modo locum dent, ut ante Epiphaniam: *In excelso throno* contra morem canant, cum in omnibus authenticis Antiphonariis id ipsum ita prætituletur: *Dominica I post Epiphaniam Domini*. Non solum hoc, sed et responsoria: *Domine, ne in ira*, nullum diem Dominicum poterunt attingere, octava Epiphaniæ proxima tertia feria ante Septuagesima occurrente. Quod si ita est, imo quia ita est, unum horum necesse est intelligant, aut ut hæc conia, id est: officia, responsoria: *Domine, ne in ira*, lectiones quatuor, missas quinque, omnino quasi non necessaria prætermittant; aut ubi locorum possint, interserant, et concedant nobis, id una tantam missa et una lectione apostolica seu evangelica agere, quod sibi putant in plurimis licere. Alioquin terminum paschalem eotenus transferant, quatenus illa duo officia, ne dicam lectiones et missas, inter Epiphaniam et Septuagesimam locum inveniant, et nos illis concedimus Adventum Domini anticipare, ut Dominica quæ vacat, cum integritate hebdomadæ possit vigiliam Natalis Domini hoc anno præire.

Quod si respondebunt hoc canonica auctoritate esse prohibitum, et nos veraciter dicimus quia ritum quo Adventum Domini celebramus, a sanctis

Patribus Gelasio, Gregorio, Hieronymo atque Hilario indubitanter accepimus, quæ velut bases consistunt in sanctæ Ecclesiæ fundamentis, quorum sententiis nolle acquiescere transgressio est legis divinæ.

CAPUT IV.

Implorat Beruo Aribonis auctoritatem, ut ne plures quam quatuor Adventus Dominicas celebrari permittat.

Hæc esse etsi ita credimus, haud facile tamen aliis persuadebimus. Quapropter ex sanctæ sedis tuæ auctoritate sententia prodeat, quæ sanctorum Patrum instituta servare decernat, ne sanctæ matris Ecclesiæ filii, in schisma diversi, minus unanimes possint habitare in domo Domini. Nam ex dulcissimo sacri pectoris tui fonte purum hujus scientiæ potum tandem haurire cupimus, ne per varios errorum rivulos diutius a vero nos aberremus, ut illa valeas mercede donari quam Dominus per prophetam talibus verbis dignatus est polliceri: *Beati, qui seminatis super omnes aquas.*

Dilectus Ecclesiæ Sponsus, qui quotidie descendit in hortum suum ad areolam aromatum, te pascentem in hortis virtutum, inter lilia castitatis convallium post hujus vitæ terminum colligat in horreum

suum! Salutat te humilis Augiensium fratrum caterula, semper tui memor inter sacra orationum libamina.

Rescriptum Aribonis archiepiscopi.

Sanctitatem vestram ævo sempiterno intemeratam conservare optantes, circumspectæ vestræ in his, quæ ad Dominum sunt, sollicitudini gratulamur. Tandem etiam vestris bene et artificiose inventis, optime dispositis, facunde elocutis, et postremo firma memoria pronuntiatis, ex animo favemus tractatibus, et, si qua illa est pontificatus tantilli auctoritas, ejus, sicut rogastis, manum imponimus eis. Fecundet Dominus et amplifcet tantam in vobis gratiam, ut, si quod adhuc etiam, in quo Ecclesia offendat, obstaculum restare senseritis, eadem cautela propellere velitis et industria.

De cætero, orationibus vestris et sancti examinis sub vestro regimine mellificantis recreari optamus; et qui nunc sub crucis habitu assi piscis parte cibamini, ut quandoque favo mellis digni habeamini, me quoque a longe haud strenue certantem et interdum statione relicta loco cedentem, precibus vestris revocare velitis, sollicite rogamus.

BERNONIS ABBATIS AUGIENSIS

RATIO GENERALIS

DE INITIO ADVENTUS DOMINI SECUNDUM AUCTORITATEM HILARII EPISCOPI.

(Apud Pez, *ubi supra*, 49.)

Sciendum sane est et omnibus orthodoxis fidelibus memoriter retinendum, quia sicut præcipua currentis anni tempora propriis sunt terminis præfixo tenore contenta, hoc est: Septuagesimale, quod septuaginta trium dierum spatio conficitur, et quadragesimale, quod quadragesimæ binisque constat diebus, nec non et paschalis solemnitalis terminus, quia a xii Kal. Aprilis usque xiv Kal. Maii per x et xi annos variatur; Rogationum quoque, quarum terminus omni tempore a pridie Non. Maii quæritur, et est luna xx mensis Maii; Pentecostes terminus a xiii Kal. Junii semper inquiritur, qui est luna iv mensis Junii; ita ergo terminus inchoationis Adventus Domini immobili limite constat secundum fidem Nicæni concilii a v Kal. Dec. usque in iii Non. ejusdem mensis. Nam septem dies in medio variantes ostendunt procul dubio singulis annis Dominicam, in qua, absque refragatione aliqua, sancta per orbem Ecclesia Adventum Domini præconando aggreditur.

Et ita contingit, ut si quarumdam more Ecclesiarum a vi Kal. Decemb. idem terminus figatur, proxima hebdomada Nativitatis Domini superflua tota inveniatur at nequaquam vacillans. Sanctum quippe a Patribus mystica auctoritate est, quatenus ille præoptabilis Domini Adventus non nisi trium hebdomadarum præstolatione suppleatur. At si quarta propter varietatem quatuor dierum, qui in præfato

termino versantur, succrescat, per speciem synecdochæ, id est, tota ex parte computetur, eo quod tota non vacando expendatur, sed in Sabbato ejus tandem vigilia Domini celebretur.

Quæ, inquit, ratio est ut quatuor hebdomadæ in præconio Adventus Domini funditus expleantur, et quinta intrante vigilia Domini habeatur? Si in iii Non. Decemb. inchoatur, ubi ultima Dominica ejusdem termini invenitur, non expenduntur in Adventu Domini nisi tres hebdomadæ plenæ etiam celebratis legalis jejunii solemnibus, quarta demum accrastinante vigilia Domini in Dominica occurrit.

Hæc autem causa est, quia præfata Patrum sententia fulcitur. Omnis enim Omnipotenti Verbi humani dispensatio, sanctæ Trinitatis individua est operatio. Et quanquam ad solum Filium respiciat humanitatis assumptio, tamen ad totam Trinitatem pertinet effectiva nostræ redemptionis consummatio. Quapropter æquum per omnia fore et condecibile censetur, quatenus tres tantum hebdomadæ observentur in Adventu Domini. Quod si aliquid supercrevit, synecdochicos accipitur, ne tanti mysterii regula præsumptiva, quod absit, annulletur.

Est autem et alia ejusdem negotii ratio haudquam vilipendenda, qua gloriosus Ecclesiæ auctor et doctor eximius Hilarius in libro utitur Officiorum: «Sicut, inquit, pater familias in Evangelio